

cum dicatur: *Ad probationem sola non sufficiunt*, et in secunda *solas sufficere non posse*, ponderando *ly sola et solas* denotatur posse sufficere cum adminiculis. Sic Bartolus, in leg. *Admonendi*, num. 27, ff. *De iurjurando*; Abbas, in cap. *Scripta* 2, num. 9, *De fide instrumentorum*; Mascard., cit. conel. 977, num. 8; Genova, *De scriptura privata*, l. iv, lit. 1, seu *De libris rationum*, num. 24; Reiffenstuel, *loc. cit.*, num. 107, et alii.

(37. Item in favorem scribentis probat liber rationum tutoris, curatoris, mercatoris, seu alterius administratoris viventis, talique libro, prævio dicti scribentis iuramento, statur in parvis, ac verisimilibus summis; dummodo ille sit vir legalis ac fide dignus. Ita Jasonus, *loc. cit.*, num. 126; Ancharanus, consil. 44, num. 6; Abbas, in cap. *Bonæ memoriæ* 4, n. 30, *De postulat. prælator.*; Mascard., cit. conel. 977, num. 13 et 58; Reiffenstuel, *loc. cit.*, num. 208, et alii. Cum enim sit communiter approbatum illorum officium, debet esse etiam communiter approbatum liber suarum rationum ad probandum saltem in parvis ac verisimilibus summis, tam pro se quam contra se; alias negligenter talia munia et officia cum non parvo reipublicæ detrimento, si solum contra se, et non pro se probaret, liber suarum rationum.

(38. Secus autem dicendum est in magnis summis grave præjudicium tertio inferentibus, nisi concurrant legitimæ probationes vel sufficientia adminicula, ut v. g. legalitas conscribentis librum rationum, solemnitas forma confectionis talis libri continentis simul data et accepta, additio in eo causæ, propter quam sit quid acceptum et quid expensum, appositio in ipso anni, mensis et diei prout solet fieri in diariis, et hujusmodi. *Comm. arg. l. Instrumenta domestica* 3, l. *Rationes* 6, et l. *Exemplo* 7, cod. *De probationibus*, cum similibus.

(39. Quæ autem dicenda sit summa parva aut magna, relinquatur arbitrio iudicis, qui istud debet dijudicare, attentis et bene persentis omnibus circumstantiis rerum, personarum, locorum et temporum. *Arg. l. Sed et si* 52, § 2, ff. *De iudiciis*, cum similibus.

(40. Instrumentum, sic dictum ab *instruendo*, definitur a Paulo in l. 1, ff. *De fide instrum.*: « Instrumentorum nomine ea omnia accipienda sunt, quibus causa instrui potest, et ideo tam testimonia quam personarum instrumentorum loco habentur. » (41. Apud forenses vero, uti secundum Abbatem ad Rub. *De fide instrumentorum*, et alios communiter proprie sumptum, ut scriptura est, definitur: « Commentarius sive descriptio eorum, quæ inter paciscentes vel contrahentes placita sunt ac conventa. » Calvinus, in suo magno *Lexico*, tom. 1, verb. *Instrumentum*. (42. Et instrumentum hoc modo captum, aliud est publicum, et aliud privatum, uti patet ex c. *Scripta* 2, c. *Imperatoris* 13, et cap. *Si cautio* 14, *De fide instrumentorum*.

(43. Instrumentum publicum est scriptura

publica auctoritate, sive a publica persona legitime, ac cum debitis solemnitatibus confecta, sive in iudicio, sive extra iudicium. Est in re communis, patetque ex dictis *supra* num. 2. (44. Pro persona publica venit hic tabellio, sive notarius juxta l. *Orphanotrophos* juncta Glossa, verb. *Alia tabulario*, cod. *De episcopis et clericis*, et cap. *Cum P. tabellio* 15, *De fide instrumentorum*. Qui et servus publicus appellatur, quia publicum officium exercet, leg. *Si pupillus* 2, ff. *Rem pupilli salvam fore*, ibi: « Servus ejus stipulabitur, » cap. *Quamquam* 2, *De usuris* in 6, ibi: « Servo publico de ipsius ordinarii mandato idonee de restitutione faciendâ sit cautum. » Item Scribarius, prout vocatur c. *Ad audientiam* 13, *De præscriptionibus*, et notat Glossa, *ibidem*, verb. *Scribarius*.

(45. Ad instrumentum publicum manu notarii confectam reducuntur aliæ quædam scripturæ, quæ licet non sint a publica persona, seu notario confectæ, tamen quoad effectum probandi dicuntur publicæ, quia nempe perinde plene probant, ac si essent a publica persona confectæ. Et tales sunt scripturæ illæ privatæ, quæ sunt auctorizatæ, seu redditæ authenticæ aliquo ex modis assignatis *supra* a num. 10 ad 15.

(46. Instrumentum privatum est scriptura, privata auctoritate facta a privatis personis, non autem a notario solemniter confecta. Est in re communis, patetque ex dictis *supra* num. 1.

(47. Instrumentum publicum a notario confectum est duplex. Primum appellatur *protocollum*, et est summaria quædam et succincta, seu brevis actus gesti prima adnotatio memoriæ causa facta, ut deinde instrumentum extendi, et in solemnem formam redigi possit. Est in re communis. (48. Dicitur autem *protocollum* a verbo Græco *protos*, quod est *primum*, et *collum*, quod est *collatio* litterarum, quasi diceretur; *protocollum*, est prima collatio litterarum in charta. Glossa, in *Authentic. De tabellionibus*, verb. *Protocollum*, collat. 4, et alio nomine dicitur *abbreviatura*. Mascard., *De probationibus*, conel. 4, num. 1 et 6; cardin. Thusc., litt. P, conel. 945, num. 1, ubi illud appellat *imbreviaturam*, sive instrumentum notarii non extensum. (49. Insuper *protocollum* dicitur etiam liber, in quo prima matrix, seu originalis scriptura instrumentorum rogatorum describitur, habens generalem subscriptionem. *Hic est liber protocollorum mei*, etc., de quo fit mentio in cit. *Authentic. seu Novella* 44, cap. *Illud quoque* 2, *De tabellionibus*; juncta Glossa, *ibidem*, verb. *Protocollum*; et notat card. Thusc., *loco citat.*, num. 3. (50. Alteram autem instrumentum vocatur *transumptum*, scilicet instrumentum authenticum et originale, quod ex protocollo sumitur, et debita forma, sive cum requisitis solemnitatibus conficitur, et in ipso actus gesti non summarie, ac succincte, et breviter, ut in protocollo, sed plene et diffuse per extensum exponuntur. Sic in re communis.

(51. Instrumentum publicum dividitur

etiam in *originale* et in *exemplum*. *Originale* instrumentum est illa prima seu principalis scriptura solemnitas, quæ est veluti origo ipsius actus de quo instrumentum conficitur. *Exemplum* vero est illud quod ex originali instrumento describitur et desumitur, quæ et copia appellatur. Sic in re communis.

(52. Instrumentum adhuc dividitur in *authenticum* et *non authenticum*. Instrumentum *authenticum* est quod per se fidem facit ad auctoritatem habens, vel ex appositione sigilli authenticæ, vel ex interventu publici tabellionis, seu alio modo a publica auctoritate statuto. (53. Vocatur autem *authenticum*, quasi ex se auctoritatem habens, ut notat Abbas in cap. *Si scripturam authenticam* 1, num. 54, § 2, *De fide instrumentorum*. (54. Instrumentum *non authenticum* dicitur, quod ex se, et seclusis aliis adminiculis, non facit fidem nec plenam probationem. Sic in re communis.

(55. Quamvis inter instrumentum publicum et authenticum possit notari aliqua differentia, in effectu tamen parum interest, et passim instrumenta publica et authentica sumuntur pro synonymis, cum solum se habeant ut superius et inferius, in quantum omnia instrumenta publica possunt dici authentica, sed non e contra; sic Abbas in cit. cap. *Si scripturam authenticam* 1, num. 2, *De fide instrumentorum*, ubi expresse dicit, quod « *omnis scriptura publica est authentica, sed non omnis authentica est publica; habent enim se ut superius et inferius*, » Speculator, tit. *De editione instrumentorum*, § *Nunc dicendum*; Innocent., in cap. *Scripta* 2, num. *De fide instrumentorum*; Bald., *ibidem*, n. 8; Engel, lib. II *Decretal.*, tit. 22, n. 2; Pirrhing, *ibidem*, n. 3; Reiffenstuel, *ibidem*, n. 14 et seq.; Sanig., *ibidem*, cap. 2, num. 1, et alii.

(56. Ad instrumentum publicum manu publici notarii confectum plures solemnitates de jure vel consuetudine requiruntur. *Communis*. (57. Primo enim requiritur, quod in eo præponatur invocatio divini nominis, quæ solet fieri per *ly in nomine Domini. Amen, in nomine sanctissimæ et individue Trinitatis*; colligitur ex cap. *In nomine Domini* 1, dist. 23, cap. *In nomine Patris* 1, distinct. 73, juncta *authent. seu novell. 47*: « *Ut præponatur nomen imperatoris documentis*, » cap. 1, § 1, collat. 5, ibi: « *Auctore Deo.* »

(58. Secundo, requiritur quod in eo præponatur annus Incarnationis, seu potius natiuitatis Domini currens tempore initi contractus et confectionis dicti instrumenti. Ita Glossa, in cit. *Authentic. seu novella: Ut præponatur nomen imperatoris*, verb. *Auctore*, et alia Glossa in cap. *Inter dilectos* 6, verb. *Indictionis*, *De fide instrumentorum*; Abbas, in cit. cap. *Si scripturam authenticam*, cap. 1, n. 2, *De fide instrumentorum*; Mascard., *De probationibus*, qu. 6, n. 82; Pirrhing, *loc. cit.*, n. 6; Reiffenst., *loc. citat.*, n. 19; et alii passim. *Arg. cit. cap. In*

nomine Domini, et citat. cap. *In nomine Patris*.

(59. Tertio, requiritur quod in eo præponatur mensis ac dies anni Domini currens tempore initi contractus ac confectionis instrumenti. Cit. *authent. seu novella 47: Ut præponatur nomen*, cap. 1, § 1; Glossa, in cit. cap. *Inter dilectos*, verb. *Indictionis*, et alia Glossa in l. *Generali*, verb. *Servituti*, cod. *De tabulariis*; Speculator, *loc. cit.*, n. 7; Reiffenst., *loc. cit.*, n. 20, et alii passim.

(60. Quarto, requiritur quod in eo præponatur *indictio*; cit. *authentic. seu novella: Ut præponatur nomen*, cap. 1, collat. 3; Glossa, in cit. cap. *Inter dilectos*, verb. *Indictionis*, juncto textu, *ibidem*, § *Sed contra*; Felia., *ibidem*, n. 12; Covarruv., lib. I *Variar. resolut.*, cap. 1, n. 7; Reiffenst., *loc. cit.*, num. 21.

(61. *Indictio* autem (sic dicta ab *indicendo*, seu *jubendo* trinam exactionem tributi, quæ tribus continuis lustris fieri solebat a Cæsare Augusto), est numerus annorum constans ex tribus lustris, seu ex quindecim annis; Glossa, cit. cap. *Inter dilectos*, verb. *Indictionis*. Quibus tribus lustris, seu quindecim annis peractis, reditur ad unitatem, et initium sumit quilibet annus hujus cycli Indictionum a Januario in Bullis Pontificiis, prout notatur circa initium Breviarii Romani tit. *De indictione*. Originem autem hujus nominis *Indictionis* assignat Glossa in cit. *authentic.: Ut præponatur nomen imperatoris*, verb. *Indictionis*, collat. 5, sequentibus verbis: « *Quia, inquit, antiquitus Romani singulis quindecim annis recipiebant tributum de toto mundo, et erat in primo quinquennio ferrum, ut inde fierent arma militibus Romanis. Secundo quinquennio argentum, ut inde haberent stipendia milites. Tertio quinquennio aurum, quod in ærario reponebatur, ut tempore necessitatis pro republica Romanorum expenderetur; unde adhuc hodie servamus cursum illorum trium lustrorum, scilicet horum quindecim annorum, et indictionem appellamus.* » Hæc Glossa, *loc. cit.*, subiungens modum facillimum inveniendi indictionem cujuslibet anni. « *Accipe, inquit, annos Domini, et eis addas tres annos, quia tertius annus indictionis erat tempore Natiuitatis Christi: deinde numerum annorum divide per quindecim, et semper abjicias illa quindecim, et residuum, vel saltem ultimum quindecim dabit indict.* » Et concordat alia Glossa, in cap. *Inter dilectos* 6, *De fide instrumentorum*, verb. *Indict.*, his præcis verbis: « *Et hæc est regula ad inveniendam indict. Tres annos Dom. appone pro indictionibus regulariter, et partire per quindenum numerum, et quotus numerus remanet infra quindecim, tanta est indictio. Et si, facta divisione, remanent quindecim, quinta decima est indictio.* » Hæc Glossa, *loc. cit.*, ubi totam dictam regulam comprehendit, et exprimit tribus sequentibus versiculis:

Si per quindenos Domini diviseris annos,
His tribus adjunctis indictio certa patebit.
Si nihil excedit, quindenaria indictio currit.

(62. Quinto, requiritur ut in eo inseratur nomen Papæ vel imperatoris aut regis in locis ipsius dominio subjectis, una cum anno Papatus, seu imperii, vel regni, textu expresso in cit. authent. seu novella: *Ut præponatur nomen imperatoris*, c. 1, ubi insuper additur quod debeat inseri etiam nomen proconsulis illius anni; quod tamen hisce temporibus non amplius inseritur, ut notat Glossa in cap. *Quoties cordis* 1, qu. 7, verb. *Consulibus*, et servat praxis.

(63. Sexto, requiritur quod in eo exprimat locus civitatis vel castri, et insuper locus particularis, v. gr. domus in qua actus, qui in instrumento continetur, factus est. Glossa, in cap. *Abbate sane*, verb. *Censeatur*, juncto textu, *ibidem*, De sententia et re iudicata, in 6; Abbas, *loco citato*, n. 3; Mascard., citata quæst. 6, num. 89 et seq.; Covarr., *Practic. quæst.*, cap. 20, n. 3; Reiffenst., *l. c.*, n. 24; Pirrhing, *loc. cit.*, n. 7; Engel, *loc. cit.*, n. 13, et alii passim.

(64. Septimo, requiritur quod testes tres, vel saltem duo, qui ordinarie sufficiunt, præsentés sint actui, et eorum nomina in instrumento inserantur. Authent. seu novella 73, *De instrumentorum cautela et fide*, cap. *Sed et si instrumenta* 5, collat. 6; Abbas, *loc. cit.*, n. 3; Speculator, *loc. cit.*, n. 10; Pirrhing, *loc. cit.*, n. 7; Reiffenst., *loc. cit.*, n. 25, addentes, solere addi per tabellionem in instrumento, quod testes illi fuerint ad hoc vocati et rogati, quamvis de jure id non sit necessarium, nisi in certis casibus. (65. Sicuti nec necessarium est de jure, quod testes in instrumento nomina sua subscribant, ut colligitur ex cit. authentica seu novella 73, *De instrumentorum cautela*, etc., juncta Glossa, *ibid.*, verb. *Compleantur*; et notant Abbas, *loc. cit.*, n. 3; Covarruv., *loc. cit.*, n. 4; Pirrhing, *loc. cit.*, n. 7; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 26, et alii; quamvis tamen id esset valde expediens et servandum, ubi adesset consuetudo, eo vel maxime quod Glossa, cap. *Post cessionem*, verb. *Litteras*, De probationibus, cum nonnullis aliis id absolute requiri contendit.

* Testium præsentia, quæ initio inventa fuerat, ut unusquisque facilius occurreret fraudibus, hodie pro forma tantum adhibetur. Nihilominus Justinianus statuit, bonæ opinionis esse oportere testes, et aut carentes hujusmodi derogatione per dignitatis, aut militiæ, aut divitiarum, aut officii causam; aut si non tales consistant, ex utroque tamen, quia fide digni sunt, testimonium perhibere. Et non quosdam artifices ignobiles, neque vilissimos, neque nimis obscuros ad testimonium procedere, sed, ut si qua de eis dubitatio fuerit, possit facile demonstrari testium vita, quia inculpabilis atque moderata est. Si vero ignoti quidam fuerint undique, et aliqui apparuerint circa testimonii veritatem corrumpere festinantes, posse eos etiam verberibus

subjacere. Et iudices, siquidem *administratores fuerint, hoc ipsi agant*. Novell. 90, c. 1. Si necessitatem testium non agnovisset Justinianus, non quidem tantas requisivisset qualitates in iisdem. Sed, quod magnopere plorandum est, hujusmodi qualitatibus destituti non modo ad testimonium perhibendum interdum admittuntur, sed etiam ad tabellionis officium exercendum*.

(66. Octavo, requiritur, quod notarius in instrumento nihil aliud scribeat quam id quod circa rem gestam vere scit, ac propriis oculis vidit, atque præsens audivit; et inde instrumentum legat coram partibus, ut appareat omnia rite percepta et conscripta fuisse. Authent. seu novella 44, *De tabellionibus* cap. 1, collat. 4; Speculator, *loc. cit.*, n. 13; Engel, *loc. cit.*, n. 7; Reiffenst., *loc. cit.*, n. 37; Menochius, lib. II *De arbitr. judic.*, cas. 1445, n. 9, et alii.

(67. Nono, requiritur, quod notarius exprimat in instrumento, quod fuerit rogatus ab eo vel ab iis ex quorum consensu actus dependet. Authent. seu novell. 45, *De tabellionibus*, c. 1, collat. 4; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 30; Pirrh., *loc. cit.*, n. 7, vers. *Sexto*; Engel, *loc. cit.*, n. 7, et alii passim.

(68. Decimo, requiritur quod notarius nomen suum inscribat propria manu, addendo qua auctoritate, an Pontificia, vel Cæsarea, seu regia sit notarius. Cit. authent. seu novella 73, *De instrumentorum cautela et fide*, cap. *Sed et si instrumenta* 5, collat. 6, juncta Glossa, *ibid.*, verb. *Adjicitur*; Speculator, *loc. cit.*, n. 11; Covarruv., *cit.* cap. 20, n. 5; Mascard., *loc. cit.*, n. 91; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 28; Engel, *loc. cit.*, n. 14, et alii communiter; sufficit autem subscriptio notarii, quamvis per alium etiam privatum instrumentum scriptum fuerit: prout innuitur cap. *Inter dilectos* 6, verb. *Instrumentum quoque*, De fide instrumentor.; Abbas, *ibidem*, n. 7, et alii communiter, servatque praxis generalis.

(69. Undecimo, requiritur quod notarius apponat in instrumento signum solemne sui notariatus, id est certam aliquam imaginem vel figuram calamo depictam, aut per modum typi impressam. Glossa, in cit. authent. seu novella 75, *De instrumentorum cautela*, etc., verb. *Oportet*; Reiffenst., *loc. cit.*, n. 24; Engel, *loc. cit.*, n. 14; Pirrhing, *loc. cit.*, n. 7, vers. *Denique*; Covarr., *cit.* cap. 20, n. 5; Mascard., *loc. cit.*, n. 92, post Bartolum, in *Proem.*, ff. n. 6, et alios.

(70. Duodecimo, requiritur ad uberiores cautelam, quod notarius servet semper eandem formam subscriptionis in uno instrumento, ac in aliis, ut, cum opus fuerit, possit fieri comparatio instrumentorum per ipsum confectorum. Arg. cit. authent. seu novella 73, *De instrumentorum cautela* 6; juncta Glossa, *ibid.*, verb. *Adjicitur*.

* Postremo, ut instrumenta legitime facta dici possint, adeo ut fidem faciant, aliam requirunt solemnitate. Paulus, *Recept. sent.* lib. V, tit. 23, § 6. Ita quippe laudatus

juris Ctus: « Amplissimus ordo decrevit, eas tabulas, quæ publici, vel privati contractus scripturam continent, adhibitis testibus ita signari, ut in summa marginis ad mediam partem perforatæ triplici lino constringantur, atque impositum supra linum ceræ signa imprimantur, ut exteriores scripturæ fidem interiori servant. Aliter tabulæ prolata nihil momenti habent. » Temporibus Neronis imperatoris tantus erat falsariorum numerus, ut hac lege opus fuerit ipsorum fraudibus occurrere. Testem habemus Suetonium in *Neron.* cap. 17, qui de hoc senatusconsulto ita loquitur: « Adversus falsarios tunc primum repertum, ne tabulæ nisi pertusæ, ac ter lino per foramina trajecto obsignarentur* ».

(71. Supradictæ solemnitates, quamvis non omnes de rigore juris requirantur ad essentialiam, seu substantiam instrumenti publici, solent tamen omnes secundum receptam consuetudinem adhiberi, ita ut, si aliqua omitatur, tale instrumentum de fraude et falsitate suspectum reddatur; unde servandæ sunt secundum cujuslibet provinciæ probatam consuetudinem. Arg. cap. *Cum dilectus* 8, et cap. *Cum tanto* 11, De consuetudine; Mascard., *loc. cit.*, n. 17; Pirrhing, *loc. cit.*, n. 7 in fine, et alii passim.

(72. Instrumentum publicum manu notarii confectum cum dictis requisitis solemnitatibus, si originale seu authenticum sit, plene probat, plenamque facit fidem, tam pro proferente, quam contra proferentem. *Communis*, per text. in 1. *In exercendis* 15, et tot. tit. cod. *De fide instrumentor.*, cap. *Si scripturam authenticam* 1, cap. *Scripta vera authentica* 2, et cap. *Cum P. tabellio* 15, De fide instrumentorum, cum similibus.

Notandum tamen quod instrumentum, ut fidem faciat apud judicem, apud quem producitur, debet agnosci per tabellionem amanuensem, cujus opera in eo conscribendo tabellio usus est, et annumeratorem pecuniæ, videlicet argumentarium, qui ei interfuit. Quo si nec Amanuensis, nec annumerator præsto sint, forte quia nullus fuerit Amanuensis, et annumerator, qui instrumento interfuerint aut mortui sint, vel absint, solius tabellionis testimonio creditur. Quod si tabellio defunctus sit, habebit instrumentum fidem tam ex testimonio Amanuensis, annumeratoris, et testium quam ex collatione adimpletionis instrumenti. Si autem nullus horum adsit, sola collatio adimpletionis non sufficiet, sed etiam examinandæ sunt subscribentium contrahentium scripturæ, ut etiam fusi in Novell. 73, cap. 7*.

(73. Item plene probat, plenamque facit fidem etiam protocolium, si habeat dictas solemnitates ad instrumentum publicum, et solemne requisitas: imo protocollo habenti dictas requisitas solemnitates adeo creditur ut in dubio magis sit standum protocollo, quam instrumento inde desumpto. Sic clare desumitur, ex cap. *Quoniam contra* 12, De probationibus, et ex cit. authent. seu Novella 44, *De tabellionibus*,

cap. *Illud quoque* 5, collat. 5, ubi imperator fatetur, quod mediis protocollis fuerint sæpe detectæ nullæ fraudes, ibi: « Novimus enim, multas falsitates ex talibus chartis (scilicet protocollis) ostensas, et prius, et nunc; » Et sic tenent Bartolus, in leg. *Sempronius*, ff. *De legat.* 2, istud probans ex leg. *Si quis ex argentariis*, § penult., ff. *De edendo*, et cit. authent. seu Novella 44, *De tabellionibus*, collat. 4 per totum; Mascard., *De probationibus*, concl. 1205, n. 2; Alexander, *conclus.* 105, n. 1, volum. 2; Menoch., *De arbitr. judic.*, lib. II, cap. 87, n. 1; Zoetius, tit. *De fide instrumentor.*, n. 6; Reiffenst., *loc. cit.*, n. 37; Pirrhing, *loc. cit.*, n. 17, et alii. Et ratio est quia si ex juribus cit. n. antecedenti instrumentis ex protocollo extractis datur publica, et plena fides, multo magis debet dari ipsi protocollo, juxta vulgatum commune axioma: « Propter quod unumquodque tale, et illud magis tale. »

(74. Mortuo ante perfectionem solemnis instrumenti notario illo, qui ad partium petitionem protocolium fecit, tunc accedente judicis auctoritate, potest alius notarius requisitus ab iis quorum interest, mortui notas, seu protocolium in publicum et solemne instrumentum redigere, et tale instrumentum plenam fidem facit, perinde ac si a priore notario confectum et absolutum fuisset. *Communis*, textu expresso in cap. *Cum P. tabellio* 15, De fide instrumentor.

(75. Ad id tamen requiruntur plures conditiones. Et prima est, quod prior notarius fuerit mortuus, sive naturaliter, sive civiliter per diuturnum impedimentum vel per perpetuam infirmitatem. (76. Nullus enim notarius potest in instrumentum publicum redigere protocolium alterius notarii adhuc vivi. Authent. seu Novella 33, *De tabellionibus*, collat. 4, juncta Glossa, *ibid.*, verb. *Ipsi per se*, cap. *Cum P. tabellio* 15, De fide instrumentor., et Glossa, *ibid.*, verb. *Perpetuam*; ubi expresse dicit, quod « tabellio, dum vivit, non potest alteri committere completionem instrumenti, sed ipsemet debet complere instrumentum, prout in protocollo reperitur. »

(77. Secunda est, quod ad id interveniat auctoritas judicis, sive ordinarii, sive delegati, qui de morte seu diuturno impedimento prioris notarii, simulque de fide et integritate illius, et protocolii seu notarum ab ipso factarum summarie cognoscat. C. *Cum P. tabellio* 15, De fide instrumentorum; Covarr., *Pract. q.*, c. 21, n. 3; Pirrhing, *loc. cit.*, n. 19; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 51 et 54, et alii passim.

(78. Tertia est, quod notarius id faciat ad petitionem eorum, quorum interest, sicque etiam pars adversa, cujus interest, debet citari, cit. cap. *Cum P. tabellio* 15, De fide instrumentor.; Pirrhing, *loc. cit.*, n. 10; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 10, et alii communiter.

(79. Quarta est, quod notarius id præstet fideliter, nihil ad substantiam pertinens addendo, diminuendo vel mutando ex iis, quæ in notis, seu protocollo defuncti con-